

מחירי המים בחקלאות: גידול מתמשך בתעריפי המים לחקלאות

ענף החקלאות סובל מעלייה מתמשכת במחירי המים: מחיר המים השפירים לחקלאות עלה מ-0.88 ש"ח לקוב בשנת 1995, עד ל-2.54 ש"ח לקוב בשנת 2017, וירד זמנית ל-1.86 ש"ח לקוב בשנת 2020 בעקבות תיקון 27. גם לאחר קיזוז האינפלציה (השינוי במדד המחירים לצרכן בשנים אלו), מדובר בעלייה ריאלית של כ-27 אחוזים. לא זו בלבד, גם מחירי המים שאינם שפירים - שפדן וקולחין, אשר אינם משמשים לצריכה ביתית עלה באופן דרמטי בשנים אלו, עלייה ריאלית של 75 אחוזים (שפדן) ו-129 אחוזים (קולחין). יש להדגיש כי המים הוא מרכיב תשומה מרכזי בגידול החקלאי, ועלייה בסדר גודל כזה גורמת להקטנה בכדאיות של גידול גידולים צמחיים רבים.

רגולציה ומנגנוני תעריפים

משק המים הישראלי מובל על ידי שלושה עקרונות. לכל אחד משלושתם יש הגיון, אך השילוב של שלושתם גורם לחוסר יעילות, ולתימרוץ הפוך באופן מובנה. כך שהוא גורם לספקיות המים דווקא להגדיל עלויות לאורך השנים. דווקא בעשור האחרון חוזקו העקרוני השליים והושתו גם על משק המים החקלאי.

העיקרון הראשון הינו עקרון התעריף הארצי האחיד ("עקרון האחידות" או "אמבטיית המחירים"). על פי עקרון זה, התעריף עבור צרכני הקצה הינו פונקציה של: א. סוג ואיכות המים; ב. סוג השימוש המיועד להן (חקלאי/ביתית). בהתאם לעקרון זה, העלות בעבור רכישת מים שפירים בעבור שימוש חקלאי הינו קבוע בעבור כלל הצרכנים, ללא קשר למקור ההספקה. התשלום למים מליחים הנו מדורג בהתאם לרמת המליחות שלהם.

העקרון השני הינו עקרון העלות הנורמטיבית הריאלית. עקרון זה גורס כי תעריפי המים (לפי פילוחים שונים) נקבעים בצורה בה יכסו את סך העלויות המוכרות הנדרשות לספקי המים לביצוע פיתוח ותפעול מערכות המים והביוב. משמעות הדבר היא, שבאופן מופשט, תעריפי המים הכוללים בישראל נקבעים על בסיס חילוק סך עלויות ההספקה המוכרות (או הנורמטיביות) בסך הכמות המסופקת. עקרון זה כמובן גורם לכל ספק מים לשכנע את הרגולטור שהעלויות שלו מיוחדות וגבוהות. כך הערך המוסף שלו בשרשרת ערך המים גדל על חשבון הספקים האחרים. כמו כן הוא אדיש לעלויות שמטילים עליו גורמי חוץ (כמו ארנונה והיטלים) כל עוד הם נכללים בעלות המוכרת. עובדה הגורמת לרשויות להטיל עוד עלויות על משק המים.

העיקרון השלישי הנו עקרון המשק הסגור. העיקרון גורס שמשק המים הנו חיצוני לתקציב המדינה וההכנסות צריכות לאזן את ההוצאות. בניגוד להנחה של מתכנני העיקרון שהוא יהווה גורם להתייעלות, הכלתו בשילוב עם השניים הקודמים גרמה לכך שמחירי המים (גם במשק המים הביתי) דווקא עלו בשנים האחרונות. זאת מכיוון שחוסר היעילות הנובעים משני הסעיפים הקודמים תורגמו לעליית מחירים לצרכנים.

השינוי עקב תיקון 27 לחוק המים (2017)

כאמור, שינויים רבים התחוללו בשנים האחרונות גם בקרב צרכני המים בקרב החקלאים וגם בקרב המפיקים. מחולל השינוי הגדול ביותר הינו תיקון 27 לחוק המים משנת 2017, אשר נולד לאחר טענות חוזרות ונשנות על סבסוד צולב בין המגזר הביתי בישראל לבין הסקטור החקלאי. עד לחקיקת תיקון 27, היה באפשרותן של אגודות מים לספק מים שהפיקו באופן פרטי לפי תעריף נמוך מהתעריף של

תרשים 4: סך צריכת מים שנתית (מיליוני מ"ק) ושיעור הצריכה לפי מקור. מקור: למ"ס

תרשים 5: שיעור צריכת המים בחקלאות ובמשקי בית לפי מקור המים מקור: צריכת המים לשנת 2018 - דוח מסכם, רשות המים, ספטמבר 2019

שינויים רבים התחוללו בשנים האחרונות גם בקרב צרכני המים בקרב החקלאים וגם בקרב המפיקים. מחולל השינוי הגדול ביותר הינו תיקון 27 לחוק המים משנת 2017, אשר נולד לאחר טענות חוזרות ונשנות על סבסוד צולב בין המגזר הביתי בישראל לבין הסקטור החקלאי